

“Úvod” do dokumentárneho filmu

ZUR383 Dramaturgické praktikum

Miroslav Vlček

Vaša predstava dokumentu ?

Vaša predstava dokumentu

- Portréty (/hudobné)
- Cestopisy
- “Agitky”
- Náučné/televízne - “Beru je spíše jako zdroj informací, než jako dílo.”
(Kristýna)
  - 2ww, enviro, fyzika, vesmír,
- Iniciačný prístup – “Klusák si totiž rád hraje s realitou, což není pro dokumentaristy úplně běžný způsob a může být i dost diskutabilní.”
(Tomáš)
- YTBrS – Vsauce (Renáta)
- Hrané – (Lucie)

Čo je to dokument?

“Autorský dokument”

- český termín, ktorý “sa vágne využíva raz na odlíšenie žurnalistickej (myslené schematickej) a tzv. originálnej dokumentaristiky, raz na odlíšenie práce nezávislej a na objednávku” (Česálková, 2014)

Vzťah dokumentu k skutočnosti

- Objektívny dokument vs. subjektívna fikcia?
- Autentický dokument vs. klamlivá fikcia?
- Ikonicko-indexové kvality vs. symbolicko-konceptuálne hodnoty
  - Ikona – vonkajšia podobnosť so zastupovaným (piktogram), index – kauzálne zviazaný so zastupovaným (dym => oheň), symbol – súvislosť daná konvenciou
- Lumièrovsko-mélièsovské delenie režisérov (André Bazin):
  - Ontologicko-fotografické (ikonicko-indexové) vlastnosti média – pasívna réžia, nezasovanie, autenticita, dlhé zábery
  - semioticko-štrukturálne (symbolicko-konceptuálne) vlastnosti média – aktívna réžia, inscenovanie, dôraz na strih, konštruovanie významov

- bratia Lumièrovci: Príchod vlaku do stanice La Ciotat (1895)
  - <https://www.youtube.com/watch?v=1dgLEDdFddk>
- Georges Méliès: Cesta na mesiac (1902)
  - [https://www.youtube.com/watch?v= FrdVdKlxUk](https://www.youtube.com/watch?v=FrdVdKlxUk)

Objektivita? (Absolútna?)

- Nezasahovať, len sledovať, ideálne ani nestrihať.
- Observačná metóda: Frederick Wiseman, Robert Drew, Richard Leacock

- Frederic Wieseman: Titicut Follies (1967)
  - <https://www.youtube.com/watch?v=4jBiSALYC08>
- F. Wiesman: Hospital (1970)
  - <https://www.youtube.com/watch?v=QDzNBATGU9w>

- A čo na to Dziga Vertov? A kde je “dokumentárna hodnota” Roberta Flahertyho? Ale čo taká iniciačná metóda, či režisérka performancia?

- Dziga Vertov: Человек с киноаппаратом [*The Man with the Movie Camera*] (1929)
  - <https://www.youtube.com/watch?v=UDHgm-PpY2w>
- Robert Flaherty: Nanook of the North (1922)
  - <https://www.youtube.com/watch?v=u0UafjAH0cg>
- Jan Gogola ml.: Česko na provázku (2010)
  - <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10218501406-cesko-na-provazku/>

- John Grierson (1898 – 1972): dokument je “tvorivá interpretácia reality”
- Paul Rotha (1907 – 1984): “”Dokumentárny film nemá presne určený námet alebo štýl, je to spôsob pohľadu na skutočnosť, neodmieta ani profesionálneho herca, ani výhody mizanscény. Oprávňuje použiť akúkoľvek známu technickú vymoženosť, ak pomáha dosiahnuť diváka. Dokumentaristu nezaujíma vonkajšie zdanie vecí alebo ľudí. Jeho pozornosť púta zmysel, aký veci skrývajú a aký ľudia stelesňujú... Dokumentaristovo odmietavé stanovisko k filmu založenému na zápletke nespočíva v pohrdaní technikou, ale v cieli, k akému táto technika smeruje.”

Jan Gogola ml. (1971): Smrt dokumentárnímú filmu!

- Dokumentárny film =>
  - Doslovnosť (pozitivistická snaha odovzdať čo najzrozumiteľnejšie a najúplnejšie určité fakty) – autorovi ide o označované; chce niečo povedať
  - Dvojakosť (štrukturalistická snaha o spodobenie faktov v určitej štruktúre) – autorovi ide o označujúce; ako by sme to mohli povedať
  - Jedinečnosť, resp. tekutosť (postštrukturalistická snaha o rozpustenie faktov a štruktúr v dianie jedinečnosti) – autor sa prostredníctvom filmu rozpúšťa v dejúcom sa označovaní

Vitalij Manskij (1963): 3 etapy dokumentárneho filmu

- 1. etapa: názov “dokumentárny”, t.j. fixácia faktov
- 2. etapa: dokumentárny film sa stal druhom umenia, v tom okamihu prestal byť dokumentárnym
- 3. etapa: až dnes sa môžeme priblížiť k človeku a pozorovať jeho všedný život bez toho, aby bol tento život manipulovaný

Módy (modely) dokumentárneho filmu (Nichols 2010)

- Výkladový – “voice of God”
  - Michael Moore
  - “populárne-náučné” filmy
- Poetický – pocit na miesto reality
  - Joris Ivens
  - “Werner Herzog”
  - Godfrey Reggio
- Observačný (vid' vyššie)
- Participačný – vytváranie situácií, na ktorých participuje aj režisér
  - “Werner Herzog”
  - Morgan Spurlock
- Reflexívny – súvislosti ukazuje nepriamo – “meta-komunikatívny”
  - Dziga Vertov
  - “Jean-Luc Godard”
- Performatívny – “ja – rozprávam – o nás – vám” – emócie

- Mogran Spurlock: The Greatest TED talk ever sold
- <https://www.youtube.com/watch?v=Y2jyjfc1as>